

Deel van een groter geheel

Al 75 jaar verricht de BD-Vereniging pionierswerk. 75 jaar van studie en zoeken naar verbinding en samenhang, vanuit het bewustzijn dat alleen een gezonde bodem gezonde voeding kan voortbrengen; vanuit het bewustzijn dat alles binnen het boerenbedrijf een samenhangend, levend geheel vormt. Een boerderij is onderdeel van een groter geheel. *Tekst: Luc Ambagts, Andries Palmboom, Jorien Quirijnen, Ellen Winkel*

(Foto: Reggy Waleston)

Een Dynamisch Portret van de BD-Vereniging laat zich niet schrijven zoals de bedrijfsportretten die meestal op deze pagina's staan, via een interview met de bedrijfsleider. Als redactie hebben we drie belangrijke aspecten van het verenigingswerk uitgelicht. Albert de Vries vertelt waar hij zich als voorzitter sinds vijf jaar voor inzet. Joke Bloksma laat als coördinator van de BD-beroepsontwikkeling zien hoe waardevol de ontmoetingen tussen boeren zijn en ze kijkt ook naar nieuwe mogelijkheden in de toekomst. Het werk van de preparatengroep wordt zichtbaar in het verslag van een preparatenbijeenkomst op BD-bedrijf Ugoclooster. Daarnaast vertellen drie BD-ers – een dertiger, een zestiger en een negentiger – over wat voor hen waardevol is of was binnen het werk van de BD-Vereniging.

Ervaringsleren

Albert de Vries is sinds 2007 voorzitter van onze vereniging. In deze functie heeft hij de contacten en banden met de Antroposofische Vereniging (AViN) nauwer aangehaald en samen een nieuw initiatief vormgegeven: de Werkplaatsen op biologisch-dynamische boerderijen, waarbij bezoekers op zoek gaan naar karakteristieken van het bedrijf. Albert ziet, dat er vooral behoefte is aan concrete activiteiten en ervaringen, aan leven in de vereniging. De toegepaste methodiek van ervaringsleren brengt voor boeren en boerinnen vaak heel wezenlijke verdiepingsslagen in het ontdekken van de eigen bedrijfsindividuali-

Fruitteler Willem van den Berg leidt bezoekers rond op De Sterregaard

1937

Op 7 juni 1937 wordt de BD-Vereniging opgericht door tien heren uit de klantenkring van Loverendale. Doel is enerzijds om meer bekendheid te geven aan de BD-landbouw bij een breed publiek, en anderzijds 'het idealistisch werk van de producenten' te ondersteunen.

1946

De Vereniging maakt een nieuwe start, nadat zij in de oorlog was ondergedoken vanwege het verbod op antroposofische organisaties. De eerste Vruchtbare Aarde verschijnt en de 'studiegroep van practici' gaat van start.

teit. Daarom is de aandacht bij de winterconferenties de laatste jaren verschoven naar het onderzoeken van eigen ervaringen. Daar ligt wat hem betreft ook de focus voor verdere ontwikkeling in de toekomst. Het verzorgen van een verenigingscultuur waarbinnen nog meer ruimte komt voor ieder lid om op zoek te gaan naar dat wat specifiek kenmerkend is voor zijn eigen wijze van dynamisch boeren, dáár mag het van Albert de Vries de komende jaren over gaan.

BD-beroepsontwikkeling: praten over dingen die ertoe doen

Sinds zes jaar bouwt Joke Bloksma aan de BD-beroepsontwikkeling en dat doet ze met veel plezier: "Als ik na een bijeenkomst 's nachts om één uur thuis kom, zit ik nog vol energie. Ik vind het heel bijzonder om bij de gesprekken te zijn, om de blijheid te ervaren van boeren die kunnen praten over de dingen die er echt toe doen. Ze zijn vertrouwd met elkaar, ze zien elkaars geplaagd en durven hun worsteling aan elkaar te laten zien."

Als voorbeeld noemt ze de intervisiegroep Groningen. Bij de deelnemers hing een gevoel van onmacht over de dalende prijzen. Ze voelden zich slachtoffer van de markt en mopperden daarover. Joke: "We hebben toen gekeken naar wat je hier zelf aan kunt doen. Alleen klagen heeft immers geen zin. We stelden de vraag: 'Waar ligt jouw grens? Wat doe je op het moment dat de groothandel opnieuw tien cent van de prijs afhaalt?' Het mooie was, dat uit dat gesprek werkbare oplossingen naar voren kwamen. Succesjes van eigen kracht werden uitgewisseld."

Collegiale Toetsing in de stal van de familie Kok. (Foto: Joke Bloksma)

Toen de BD-beroepsontwikkeling werd opgezet, vervulden ervaren boeren de rol van coach. Zij begeleidten de beginnende boeren. Joke: "Wat nu opvalt, is dat ervaren, professionele coaches zich tegen een lage onkostenvergoeding aanbieden om groepen te begeleiden. Dat vind ik

1954

Er wordt een consumentenfonds geopend om te sparen voor een voorlichter. Consumenten(kringen) en de ca. 15 BD-bedrijven dragen bij. Het grootste deel komt via 'de broodcent' van Loverendale. Per brood ging 1 cent in de pot.

1964

De BD-Vereniging neemt Rolf ten Siethof in dienst als BD-consulent. Hij is adviseur, controleur, onderzoeker, preparatenmaker en steun en toeverlaat.

1974

Willy Schilthuis wordt de eerste betaalde secretaris en de Vereniging krijgt een secretariaat met een eigen telefoonlijn op tuinbouwbedrijf De Vier Jaargetijden.

Waardevol Ontwikkeling van boer en bedrijf

Terugkijkend op alles wat Jan Diek van Mansvelt (69 jaar) met en voor de BD-Vereniging heeft gedaan, heeft hij de mooiste herinneringen aan "alle ontmoetingen met die hartstikke leuke boeren en boerinnen in binnen- en buitenland; unieke, eigenwijze, creatieve, toegewijde lieden, die niet ophouden zich verder te ontwikkelen en het bedrijf met hen."

Bij bedrijfsbezoeken, intervisie, studiebijeenkomsten en open dagen zag en hoorde hij hoe ze ervaringen uitwisselden en elkaar inspireerden zonder elkaar te kopiëren. "Je ziet dan hoe de bedrijfsontwikkeling volgt op de spirituele ontwikkeling van de boer of boerin."

Vanuit zijn weerzin tegen de krampachtige focus op 'BD = preparaten + zaai-kalender' heeft hij zich altijd verzet tegen te beperkende Demeter-normen. "Boeren die heel goed bezig waren zag ik uit de BD stappen, omdat de normen te star waren. In mijn beleving van de Landbouw cursus heeft Rudolf Steiner dat niet zo bedoeld." Ruim tien jaar geleden heeft hij daarom 'de Mansvelt-score' opgezet. Hiermee wilde hij boeren uitnodigen zich verder te blijven ontwikkelen op een vrije, geïnspireerde manier. De methode is door Stichting Demeter overgenomen en uitgewerkt in de vorm van Collegiale Toetsing.

Jan Diek voegt nog iets toe dat hij waardevol vindt: "Ik herinner me dat ik als verenigingslid en als voorzitter altijd het mij mogelijke heb gedaan om 'alle consumenten' lid te maken van die BD-Vereniging - en om alle leden tot intensievere consumenten te maken."

heel mooi: burgers schenken tijd aan de ontwikkeling van de BD-landbouw. Daarnaast wordt de begeleiding van boeren mogelijk dankzij de gelden, die de BD-Vereniging krijgt uit schenkingen en legaten. Daar zie je weer hoe de burger-consument de opbouw van de BD mede draagt."

De coaches treden ook op als gespreksleider bij de Collegiale Toetsing. "Wat ik binnen die Collegiale Toetsing heel spannend vind," zegt Joke, "is of het beoordelen werkelijk gaat lukken in de toekomst. In de gewone beroepsontwikkeling beoordelen we elkaar juist niet. Het vraagt nog meer vertrouwen, als je jezelf en je collega's liefdevol een eerlijk oordeel wilt geven. Dat is een ultieme ontwikkelingsstap. Bij de groep van Geert Iserbyt in Vlaanderen lukt dat al."

"Wat ik nu zo mooi vind van de BD, is dat we op allerlei vlakken naar alternatieven zoeken. Net zoals we sociale en economische alternatieven realiseren, zo zoeken we nu ook een alternatieve beoordelingsvorm. We proberen iets neer te zetten tegenover de ziekte van deze tijd: het protocol."

Een vraag die Joke heeft naar de toekomst is: kunnen we zichtbaar maken welke invloed de BD-beroepsontwikkeling heeft op de ontwikkeling van de BD-landbouw als geheel in Nederland. "Dat het voor de individuele ontwikkeling van boeren waardevol is, is helder. Dat is in Dynamisch Perspectief regelmatig in beeld gebracht. Ik wil dit ook voor het geheel zichtbaar maken."

1977

Michiel Rietveld en Sjoukje Rijpstra starten het Studiecentrum Kraaybeekerhof als onderdeel van de BD-Vereniging. Eelco Schaap wordt de tweede BD-landbouwconsulent.

1979

Rolf ten Siethof en Eelco Schaap komen in dienst van de Rijksvoorlichtingsdienst. Het landbouwministerie en de BD-Vereniging betalen ieder de helft van de kosten. Er zijn inmiddels ca 150 BD-bedrijven en ca 120 EKO-bedrijven.

jaren 80

Het aantal bedrijven en de belangstelling voor biologisch groeit. De Vereniging bouwt contacten op met overheid, maatschappelijke organisaties en structuren in het landbouwveld. Het is een zoektocht: een

< Melkveehouder Max van Tilburg graaft preparaten op. Henk Brandsma (links) en Thom de Groot (rechts) kijken toe.

preparatenwerk met een groep boeren uit het noorden:

"Wacht, kijk maar hier," zegt melkveehouder Henk Brandsma rustig, terwijl hij me plotseling met zijn linkerarm tegenhoudt. We lopen met zijn negenen door de wei. Hoog bloeiend gras met paardenbloemen en boterbloemen. Zijn bedrijf is een uitgestrekt weidevogelgebied. We zien grutto's, kieviten en een tureluur. Voor mijn voeten liggen

vier kievitseieren in een kuiltje in het gras. Henk had ze gezien, ik niet. "Hij zei al niks. Als een kievit zo stil opvliegt, dan moet er een nest met eieren in de buurt zijn." De koeien van Henk staan wakker en rustig in de wei: met hoorns, zonder oormerken.

Preparatengroep: samen preparaten maken

De preparatengroep was eind mei te gast bij BD-bedrijf Ugoclooster bij Bolsward. Luc Ambagts doet verslag van een gezellige ochtend

1991-1995

deel van de leden wil brede samenwerking, anderen vrezen dat de principes van de BD daarmee worden aangetast. Vanwege problemen bij de verdeelcentra is er ook een zoektocht naar nieuwe handelsstructuren.

De BD-Vereniging kiest voor verbreding: ledenblad Vruchtbare Aarde richt zich als zelfstandig publieksblad op een bredere doelgroep. Consumentenvoorlichting en belangenbehartiging worden overgedragen aan de nieuwe brancheorganisatie Biologica. Twee bureaumedewerkers verhui-

zen mee. Skal neemt de controle over. De Vereniging beperkt zich tot certificering van 'de D' van BD. De uitgave van de Zaa en Werkkalender van Maria Thun wordt overgedragen aan uitgeverij Hesperia. Kraaybeekerhof gaat zelfstandig verder.

Waardevol Ontmoeting en inspiratie

(Foto: Eline de Bot)

Gerlof Pronk (33 jaar) is één van de jonge boeren van zorgboerderij de Naoerhoeve in Drenthe. Hij doet mee aan de 'jonge-boeren-groep' van de BD-beroepsontwikkeling, waar de uitwisseling van ervaringen met anderen voor hem heel inspirerend is. "Het kan over van alles gaan. Preparatengebruik is een terugkerend onderwerp. Maar ook: hoe hou je werk en privé gescheiden binnen de boerderijgemeenschap?"

Via de BD-Vereniging doet Gerlof nieuwe ideeën op. Onderwerpen uit Dynamisch Perspectief komen bijvoorbeeld wel eens bij de koffiepauzes ter sprake: "Er stond laatst iets over groenterassen. Je zou wortels en prei met hun rasnaam kunnen benoemen, zoals je bij appels ook over Elstar of Santana praat. Dat is een heel goed idee."

De laatste twee jaar heeft hij de winterconferenties bezocht. "Voor mij was het thema van 2011, Bedrijfsovername, een schot in de roos, want wij zitten daar middenin. Daar heb ik veel opgestoken." In 2012 was hij onder de indruk van een oefening met inlevend waarnemen. In tweetallen moest je elkaar bepaalde vragen stellen en luisteren naar wat de ander bewoog. Na een kort gesprekje met iemand die hij nauwelijks kende kreeg hij een tip mee die voor hem waardevol was: "Je komt over als iemand die het allemaal wel weet. Je mag best laten zien dat je nog veel vragen hebt."

In het najaar hebben we op Ugoclooster - het bedrijf van Henk en Lamkje Brandsma - hoorns met koemest, kamille in een stukje darm en paardenbloemen in darmscheil ingegraven. Op BD-bedrijf De Kompenije bij Drachten was een geschikte vochtige plek voor de koeienschedel met eikenschors. Thomaske Stoffelsma heeft hem meegebracht. Nadat de andere preparaten zijn uitgegraven, gaan we ook met de schedel aan het werk. De schedelbasis laat zich makkelijk losbreken. Daardoor is het vrij eenvoudig de korrels gemalen eikenschors uit de hersenholte te lepelen. Een deel kan zelfs in één keer eruit getild worden, met het vochtig, opgezwollen, halfverteerde hersenvlies eromheen. 'Je moet er tegen kunnen', denk ik, terwijl ik met Jola Meijer van de preparatenwerkgroep de laatste korrels verzamel. De preparatenwerkgroep is hier te gast. "We helpen graag, maar we zien het liefst dat de boeren zelf initiatief nemen om de preparaten te maken," vertelt Jola. Die hulp wordt door de boeren zeer gewaardeerd. Het opgraven van de preparaten vraagt zorgvuldigheid. Blauwe paaltjes markeren de plek waar het kamillepreparaat in de grond zit. Uit voorzorg hebben we bij het ingraven in het najaar het preparaat nog afgedekt met een dakpan. Maar Henk is haast te snel met zijn schop. In de zware klei zijn de verteerde, tere bloempjes nauwelijks te onderscheiden van de omringende grond. "Ho stop even," zegt Jola en met een geoeffend oog vist ze de verschillende stukken preparaat ertussenuit.

1992

Na het overlijden van Rolf ten Siethof zet Bernhard Asselbergs de preparatenbereiding voort. Ruim 10 jaar doet hij dat alleen. De huidige preparatengroep - Jola Meijer, Adrie Maas en Willem Bongers - bouwt voort op zijn werk.

1996

De BD-Vereniging begint het project 'Coach in bedrijf' om BD-boeren te begeleiden in hun persoonlijke ontwikkeling rond het dynamische aspect in hun werk.

1998

Ledenblad Dynamisch Perspectief verschijnt. Het volgt Verenigingsnieuws op, dat na het 'uitvliegen' van Vruchtbare Aarde gedurende vijf jaar verscheen.

Er valt veel te bespreken op zo'n samenkomst van boeren. Over de handel als meest gangbare schakel in de hele keten, over de prijs van peen en uien die daalt doordat bioboeren vrij gemakkelijk gangbaar land bij mogen huren. Max van Tilburg heeft dit jaar geen wortelen gezet. "Ik heb meer gras voor mijn koeien. Dat is nu wel mooi."

Aan het eind van de ochtend verdelen we de oogst. Ieder neemt zijn deel koemest- en compostpreparaat mee. In september zien we elkaar weer.

*Spontane mail van Paulina Hoevenaars,
die net lid is geworden:*

*"Lid zijn van de
BD-Vereniging maakt mij
zomaar blij, voelt als iets
zinvols. Het tijdschrift
is prachtig"*

Waardevol Compost

Addick Land (91 jaar) is één van de oudste BD-ers in Nederland. Voor het antwoord op de vraag welke BD-ervaring voor hem waardevol is geweest, kan hij putten uit zestig jaar ervaring. Addick is overall geweest en onderhield contacten met alle grote BD-namen, ook internationaal. Rond 1950 dreef idealisme hem naar BD. Hij verwierf zich landgoed Kraaijbeek in Driebergen en ging er BD in de praktijk brengen, - zonder al te veel agrarische achtergrond. Terugkijkend op 60 jaar ziet Addick veel tragiek in de BD-beweging, met drama's op zakelijk en persoonlijk gebied. "Zelf heb ik ook armoede gekend en aan een zijden draadje gehangen. In de moeilijkste tijden heb ik mij het meest verbonden met BD en anthroposofie. De tragiek tartte mijn idealisme, maar kreeg er geen vat op. Het idealisme is de kern, ook nu nog." Addick's ogen gaan twinkelen als het over compost gaat. "Daarin, én in de preparaten, ligt de betekenis van BD". Toen Michiel Rietveld eind jaren 70 op zoek was naar een locatie voor een BD-Studiecentrum, maakten Addick's composthopen zo'n indruk, dat de keuze viel op Kraaijbeek. Zo staat zijn compost aan de wieg van het latere Kraaijbeekhof.

En de toekomst? "Ik ben erg blij met de huidige aandacht voor bedrijfsopvolging. Teveel heb ik mooie BD-bedrijven zien verdwijnen vanwege opvolgingsproblematiek."

2006

De BD-Vereniging richt Stichting Demeter op vanuit de wens om de certificering en de promotie van het keurmerk in een onafhankelijk orgaan onder te brengen.

biologisch dynamische
2012-3 zomer 9

2006

"Coach in bedrijf" heeft zich verbreed tot BD-beroepsontwikkeling: naast coaching zijn er intervisie, boerenbezoek en the-magroepen bijgekomen.

2010

BD-jong gaat van start als onderdeel van de Vereniging en organiseert activiteiten voor en door jongeren. De samenwerking met de Antroposofische Vereniging wordt nieuw leven in geblazen. Organisaties in het BD-werkveld bundelen hun krachten, o.a. bij de deelname aan de BioVak

